

חג שבועות, חג מתן-תורה

עשרת הדיברות

בונים עולם טוב יותר!

עשרת הדיברות הם התמצית של התורה וערכי הליבה של עם ישראל. ממנו עברו ערכים אלו לכל העולם. חשוב ללמוד ולאמץ אותם לחיינו כדי לבנות עולם טוב יותר. זאת השליחות שלנו!

ר' עובדיה ספורנו (1468-1550 איטליה)

סדר המצוות בכל אחד משני הלוחות של הדיברות הוא מהחמור אל הקל. סדר המצוות בחמשת הדיברות הראשונים הוא במחשבה, בדבור, ובמעשה. סדר המצוות בחמשת הדיברות האחרונים הוא במעשה, בדבור ובמחשבה.

הסיבה לשוני בסדר היא, שביחס לה' העיקר הוא האמונה, שהיא צריכה להתבטא לא רק במחשבה, אלא גם בדבור ובמעשה, ואילו העיקר ביחס כלפי החבר הוא לא להזיק לו במעשה ואף לא בדבור ובמחשבה.

יאיר לפיד

"בני האדם נוטים לזלזל בכוחן של המילים, ריבונן של עולם, אבל לא אתה. עשר דיברות חרטת לנו על לוחות הברית, בסך הכל 192 מילים, אבל הן שינו את העולם יותר מכל התנאים והמאוסים גם יחד".

(מתוך פרויקט "התפילה שלי", ynet)

אלי ויזל (1928-2016)

"עם ישראל משול לשליח שקיבל מכה על הראש, כשהתעורר לא זכר מי שלח אותו, אז מי נשלח, מהו תוכן השליחות ויתרה מזאת - לא זכר כלל שהוא שליח..."

שלי יחימוביץ

"לפני יותר משלושת אלפים שנה נחקק החוק הסוציאלי המתקדם ביותר בתולדות האנושות, יום מנוחה שבועי. ציווי נאור באופן בלתי ננפס על רקע תקופה של עבדות בערות ועבדות אלימים. זו הייתה קרן אור זוהרת ומסנוורת בעוצמתה המוסרית. ציווי אלוקי המחייב אדם לנח אעמו ב"יום שבת להכניס שפיות בחייו שלו עצמו, ומעניק, באופן מהפכני, זכות זהה גם לעבדיו, גם למי שאינו בן דתו, ואפילו לבהמה".

מנחם בגין (1913-1992 ישראל)

"נפעם ונרגש אני שב וקורא את הפסוקים הנצחיים, לאמור: 'שמור את יום השבת לקדשו, למען ינוח עבדך ואמתך כמוך'. אחד הרעיונות הגדולים בתולדות אנוש מבחינה חברתית מבחינה מוסרית, למען ינוח כל העבד והדל".

לא תחמוד-

מכאן ניתן ללמוד על העומק של מצוות התורה. ציווי התורה בתחום שבין אדם לחברו לא נועדו למניעת חיכוכים בלבד. (כחוק האזרחי) התורה מעוניינת לחנך את האדם ולעקור מלבו את שורש הרע. גניבה, רצח ושאר הפשעים אינם מתחילים ברגע בו יוצא הפושע למשימתו. בדרך כלל האדם הופך לפושע בהדרגה, תוך כדי תהליך נפשי ממושך. כאשר נרקמת במוחו לראשונה התוכנית לבצע פשע, ואז הוא מסלק מעל עצמו את המחסומים הנפשיים המונעים ממנו מלפגוע בזולת. איסור "לא תחמוד" הוא השמירה על המחסום הנפשי עוד בתחילת התהליך. איסור "לא תחמוד" מהווה בסיס איתן לקיומם של יחסים תקינים בחברה. והשלכתו המעשית הינה רבת היקף. (מתוך אתר "אחינו")

השבו את אקבל על עצמי:

1. **אנוכי ה' אלוקיך**
 אהיה אדם איכפתי ועוזר לזולת.
2. **לא יהיה לך אלוקים אחרים**
 לא אשתעבד לכוחות חיצוניים, אשמור על צלם האלוקים שבי.
3. **לא תשא את שם ה' אלוקיך לשווא**
 אהיה דוגמה ומופת להתנהגות מוסרית וראויה.
4. **זכור את יום השבת לקודשו**
 אתחבר לעצמי, למשפחתי ולעמי.
5. **כבד את אביך ואת אמך**
 אכבד את הוריי ואכיר להם טובה.
6. **לא תרצח**
 אדבר בכבוד לחברי ללא צעקות, עקיצות, זלזול, פגיעות והעלבות. לא בדיבור ולא ברשת החברתית.
7. **לא תנאף**
 אהיה נאמן לחברי ובכל מערכת יחסים.
8. **לא תגנוב**
 מה שאשיג ביושר שווה הרבה יותר.
9. **לא תענה ברעך עד שקר**
 אשתמש במילים מיטיבות ולא במילים מכאיבות.
10. **לא תחמוד**
 אהיה שמח בחלקי, ואשמח בהצלחת האחרים.

על רגלי: שלשה שותפין יש באדם, הקדוש ברוך הוא, אביו, ואמו."

(קידושין א')

נאמר "איש אמו ואביו תכבד" ונאמר "את ה' אלוקיך תכבד". הקיש מורא אב ואם למורא המקום"

(ספרא, קדושים א')

אבי היה א-לוהים / יהודה עמיחי

אבי היה א-לוהים ולא ידע. הוא נתן לי את עשרת הדיברות לא ברעם ולא ברעם, לא באש ולא בפען אלא ברכות ובאהבה. והוסף לטופים והוסף מלים טובות, והוסף "אנא" והוסף "בבקשה". וזמר זכור ושומר כנגון אחד והתחנן וככה בקטט בין דבר לדבר, לא תשא שם אלוהיך לשווא, לא תשא, לא לשוא, אנא, אל תענה ברעך עד שקר. וחבק אותי חזק ולחש באזני, לא תגנוב, לא תנאף, לא תרצח. ושם את פפות ידיו הפתוחות על ראשי בכרפת יום פפור. כפד, אהב, למען יארכו ימיך על פני האדמה. וקול אבי לכן כמו שער ראשו. אחר-כך הינה את פניו אלי בפעם האחרונה כמו ביום שבו מת בדרועותי ואמר: אני רוצה להוסיף שנים לעשרת הדיברות: הדיבר האחד-עשר, "לא תשתנה" והדיבר השנים-עשר, "השתנה, תשתנה" כך אמר אבי ופנה מפני והלך ונעלם במרחקיו המופזרים.

כיצד

משתלבים זה בזה שני הדברות שצווה אביו של המשורר?

באילו

מובנים ניתן לראות בהורים כא-לוהים?

זנבים חכמים ועדכניים במיוחד / יהודית רותם, סופרת

"כה פשוט ותמציתי הוא הדיבר השמיני, 'לא תגנוב'. שתי מילים, ומה אפשר להוסיף עליה? הצצה קלה ברש"י מגלה כי 'בדיני נפשות הכתוב מדבר'. רבי אברהם אבן עזרא מרחיב ואומר 'וזאת המילה [גנבה], גם היא כוללת מי שיגנוב לב אחר, כמו שעשה אבשלום'. ואילו רבי עובדיה ספורנו טוען ש-'בכלל גניבה - גניבת נפשות וגניבת ממון וגניבת דעת הבריות...' ושאלתי את עצמי, מהיכן הסתנן השורש גנ'ב ללב השפה היום יומית, ומנין צצו המילים, העקשניות כִּיפֶלֶת "מגניב" (והמהדרים מוסיפים א' והטעמת מלעיל "מאגניב"), ו"גנוב" ו"נגנבתי", ותהיתי אם יש להן קשר לאביזרים הטכנולוגיים, שגונבים לנו את הזמן ואת הדעת ואת הנפש, ועולה באוזני זעקתם של הורים המתחננים לילדיהם להניח לרגע את מכשיר הטלפון ולהישיר אליהם מבט, ואם אפשר גם לדבר אתם מדי פעם. מישהו גנב לנו את הילדים. ומי שלא ראה אותם מרותקים אל האייפון והאייפד, מסמסים באצבעות דקיקות מיומנות או מתמכרים למשחקי מחשב לא ראה גנבת נפשות מימיו".

(מתוך פרויקט 929 תנ"ך ביחד)

מעמד הר סיני - (שמות, כ')

1 רבי אברהם בן הרמב"ם, (1186-1237 ספרד) "אנוכי - אמונת הא-לוקות ובכללה הזכרת יציאת מצרים ומזה מסתעפות מצוות קריאת שמע ותפילה ומזוזה ותפילין וציצית וברכת המזון... ובדיבור אנוכי תלויה מצוות האהבה והיראה והחסד לעניים והחמלה על אלמנה ויתום ומידת הרחמנות והעדר הנקמה והנטירה ואהבת רעים וגרים..."

2 ר' יצחק ערמה (1420-1494 ספרד) בספרו "עקדת יצחק" ויש בכלל זה העבודה זרה הגדולה המצויה היום בעולם מציאות חזק, והוא: התכוונות כל המחשבות והעסקים לקיבוץ הממון והצלחת הנכסים שהמה להם הא-לוהים האדירים, אשר עליהם הם נשענים ובאמונתם הם נמשכים, ועל קדושת שםם הם מכחישים אלו-ה ממעל ועוזבים את תורתו, ומניחים אותה עגונה ועלובה בקרן זוית; וזוהי גופה של עבודה זרה ועיקרה - כמו שיבוא בלא תחמוד."

3 בצלאל ספרא כל אחד מאיתנו נושא עליו את שמו הפרטי, את שמו הלאומי (ישראלי) ואת שמו של ה', מאחר ונברא בצלם אלוקים. בכל אחד ואחת מאיתנו נשמה עם פוטנציאל להגיע רחוק באישיותו ולתקן את העולם. כל אחד מאיתנו מייצג בהתנהגותו את עצמו, את עמו ואת נשמתו - את א-להיו ולכן צריך להיות מופת בחייו. מי שמתנהג בצורה לא מוסרית, או שכל חייו היו רק מרדף אחרי מיליו תאוות, כסף וכבוד, נשא את שמו לשווא, בזבז את החיים ואת כח החיים הא-לוקי שבו על קטנות. עלינו להיות מודעים לעוצמה הא-להית שבנו ולממש את הפוטנציאל העצום שלנו, הן כפרטים והן כאומה מוסרית ערכית.

4 חיים נחמן ביאליק (איגרת שצג) עם ישראל לא יוותר לעולם על השבת, שהיא לא רק יסוד קיומו הישראלי, אלא גם יסוד קיומו האנושי. בלי שבת אין צלם אלקים וצלם אנוש בעולם. כל עמי התרבות קבלו מיד ישראל, בצורה זו או אחרת, את יום המנוחה... השבת היא שמירה על קיום עמנו בכל ימי נדודינו. ועתה בשוכנו לארץ אבות, הנשליכנה אחרי גונו ככלי אין חפץ בו? ...שמירת השבת שקולה בעיני... כשמירת תורת האדם כולה... בלי שבת אין ישראל, אין ארץ ישראל ואין תרבות ישראל. השבת היא התרבות!

5 רש"ר הירש, שמות כ (1808-1888 גרמניה), "כשם שעיני הבן אל הוריו, כן תהינה אליו עיני ילדיו בבוא הזמן. אלמלא הקשר בין אבות ובנים - תנותק שרשרת הדורות, תאבד תקוות העבר היהודי לגבי העתיד והאומה הישראלית תחדל מלהיות. אכן גדולה חשיבותם של ההורים בישראל, ולפיכך יחדה להם התורה מקום נכבד בעשרת הדיברות."

1. אָנוּכִי ה' אֶ-לֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֶבְדִים.

הא-ל האינוסופי מתגלה, לא כבורא עולם, אלא מזדהה כמי שעזר לחלשים. זה כרטיס הביקור שהוא מציג וזה גם צריך להיות היסוד הראשי של אישיותנו - לעזור לאחרים.

2. לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱ-לֹהִים אֲחֵרִים עַל פְּנֵי.

לא להשתעבד לעבודה זרה, לאדם, לכסף, למעמד, לכבוד, "למה אחרים יגידו".

3. לֹא תִשָּׂא אֶת שֵׁם ה' אֱ-לֹהֶיךָ לְשׁוּא.

איסור להישבע בשם ה' לשווא. להיות נאמן לשמי, לאנושי שבי, לנשמה האלוקית שבי, להוות מודל ומופת של מוסריות.

4. זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל מְלַאכְתֶּךָ. וַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת לַה' אֱ-לֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָּל מְלַאכָה אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתֶּךָ עֲבָדֶךָ וְאַמְתֶּךָ וּבְהֵמַתֶּךָ וְגִרְךָ אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ.

יום החירות. יום בו מתנתקים מהמולת השבוע כדי להתחבר לעצמי, לערכי, למשפחתי.

5. כִּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמְךָ לְמַעַן יֵאָרְכוֹן יָמֶיךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר ה' אֱ-לֹהֶיךָ נָתַן לְךָ.

הכרת הטוב הבסיסית להורים, קיום שרשרת הדורות.

6. לֹא תִרְצַח.

רצח אופי, אלימות, הפחדה, שיימינג, הם סוגים של רצח.

7. לֹא תִנָּאֵף.

להיות נאמן לבן/בת זוג, לחברי, לארצי, לעצמי.

8. לֹא תִגְנוֹב.

נפש, זמן, דעת, פרוטה, זכויות...

9. לֹא תַעֲנֶה בְרַעְךָ עַד שֶׁקָר.

לא לדבר, להעיד, לכתוב שקרים או מילים רעות על אחרים. לא ללעוג, להעליב, לא לשון הרע ורכילות. יש להשתמש רק במילים שעושות טוב לאחרים.

10. לֹא תִחַמֵּד בֵּית רַעְךָ לֹא תִחַמֵּד אֶשֶׁת רַעְךָ וְעַבְדוֹ וְאַמְתּוֹ וְשׁוֹרוֹ וְחַמְרוֹ וְכֹל אֲשֶׁר לְרַעְךָ.

להיות שמח בחלקי, לא להשוות ולקנא באחרים, האושר נמצא אצלנו.

6 "המלבין פני חברו ברבים (מעליב/פוגע) כאילו שופך דמים! (רצח) שאנו רואים שאחרי שמסמיק (מבושה) נהיה חיזור" (שהדם בורח מהפנים) (כבא מציעא נ"ח). "המלבין פני חברו ברבים אין לו חלק לעולם הבא" (אבות ג'). "נוח לו לאדם שיפיל עצמו לכבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים" (ברכות מ"ג).

7 ר' יהודה אריה ממודינא (1648, ונציה) "המאבד נאמנותו - אין לו עוד מה לאבד".

8 כשאומרים לנו "לא תגנוב" אנו מיד חושבים על שודד רעול פנים, על פריצה לבנק, אך כולנו עלולים בקלות לטעות ולגנוב. כגון: שימוש בציוד של חבר ללא רשותו, העתקה במבחן (גניבת דעת). גם בזבוז זמן של מוכרת בחנות וטעימות בסופרמרקט ללא כוונת קניה הם סוגים של גניבה. להעלים מיסים זה גניבה מהמדינה, לעקוף בתור, לגנוב נתיב בכביש...גם זו גניבה.

9 אברבנאל (1437-1508 נאפולי) "ואחר שהזהיר שלא יזיק אדם את חברו במעשה רע לא בגופו, לא באשתו, ולא בממונו - הזהירו... 'לא תענה ברעך עד שקר'. ומלבד שהזהיר בזה, שלא יעיד אדם שקר, נכלל בו הלועג על חברו, והמספר לשון הרע, והרכיל, והמלבין פני חברו ברבים ודומיהם".

10 אורחות צדיקים (1440) "ואדם אשר החמדה עליו קרוב לעבור על כל עשרת הדיברות". פרקי אבות ד"א "איזהו עשיר השמח בחלקו".